

**EUREKA
Digital
13-2006**

**Fremming av
dokumentasjon, vurdering og
refleksjon i barnehagen**

Et aksjonsforskningsprosjekt

**Kirsten Sivertsen
Høgskolen i Tromsø
Avdeling for lærerutdanning**

**EUREKA DIGITAL 13-2006
ISSN 0809-8360
ISBN-13: 978-82-7389-105-1
ISBN-10: 82-7389-105-4**

Fremming av dokumentasjon, vurdering og refleksjon i barnehagen

Et aksjonsforskningsprosjekt

**Fylkesmannen i Troms, Dyrøy og Hansnes barnehage i samarbeid med
Høgskolen i Tromsø AFL**

**Kirsten Sivertsen
2006**

Innhold

Innledning.....	4
1. Om prosjektet, utviklingsområder og valg av tema	5
Presentasjon av prosjektbarnehagene og deres fortellinger om bakgrunnen for å delta i prosjektet	6
Dyrøy barnehage	6
Dyrøy barnehages historie og utgangspunkt for å delta i prosjektet	6
Hansnes barnehage	6
Hansnes barnehages historie og utgangspunkt for å delta i prosjektet.....	7
Presentasjon av problemstillinger og organisering av prosjektet.....	7
Hovedproblemstilling	7
Barnehagenes egen problemstillinger	8
Organiseringen av prosjektet.....	9
2. Aksjonsforskning – dialogisk deltagelse og refleksjon.....	10
3. Dataproduksjon	14
Dialogisk dataproduksjon.....	14
Metode for innhenting av data	18
4. Presentasjon og drøfting av resultatene fra FOU- arbeidet	19
Forankringsprosessen	20
Dialog – refleksjon og forståelse.....	20
Fra det konkrete til det abstrakte – utvikling av en ny sjanger i barnehagen?	21
Å tenke ”høgt” i lag.....	22
Ulike synspunkt – hindring eller mulighet?	23
Vurdering, dokumentasjon og refleksjon	24
Konkrete dokumentasjons og vurderingsformer.	25
Fotomontasjer.....	25
Barnemedvirkning.....	24
Tegninger og formingsaktiviteter.....	26
Perm ”Dagen i dag”.....	26
Fotografi.....	27
Tekstskaping	27
Årsplan.....	27
Konkretisering av mål	28
Systematisering av vurderingsarbeidet i de to barnehagene	29
Dyrøy barnehage	29
Hansnes barnehage.....	30
5. Refleksjon og læreprosess	32
Personlig utvikling og bevisstgjøring.....	32
Endringer	33
Refleksjonsprosesser – læreprosesser	34
6. Litteraturliste	37

Innledning

Prosjektet ”Kvalitetsutvikling i barnehagen gjennom dokumentasjon, vurdering og refleksjon” er et samarbeidsprosjekt mellom Fylkesmannen i Troms, Høgskolen i Tromsø, Dyrøy barnehage i Dyrøy kommune og Hansnes barnehage i Karlsøy kommune. Prosjektperioden er på 10 måneder, med oppstart september 2005 og avslutning juni 2006. Prosjektet er et Fou – prosjekt, en virksomhet som utføres systematisk for å gi økt kunnskap, og nye anvendelser ved bruk av formulerte problemstillinger (Bø 1995). Aksjonsforskningsperspektivet er sentralt, da det tas utgangspunkt i konkrete problemstillinger i den enkelte barnehage. Målet er å forbedre praksis ved at aksjonsforsker forsker sammen med aktørene i praksisfeltet. Forskning og utviklingsdelen går parallelt og griper inn i hverandre, da data samles inn samtidig som utviklingsarbeidet pågår. Resultatene som genereres skal komme praktikerne til gode i en eller annen form (Tiller 1999). Alt er aksjonsforskning når målet er å forbedre praksis (Germeten 2006).

Denne rapporten setter søkelyset på det prosessuelle utviklingsarbeidet som har foregått og som fortsatt pågår i prosjektbarnehagene. I tillegg fokuseres det på de konkrete resultatene knyttet til dokumentasjon, vurdering og refleksjon. I rapportens teoridel settes prosjektet inn i et aksjonsforskningsperspektiv. Dialogen og refleksjonens betydning for utviklingsarbeidet generelt, og de konkrete tiltakene spesielt, løftes også fram i teori kapitlet.

Målet med prosjektet er å skape større forståelse både i barnehagene og i utdanningsinstitusjonene for hvilke prosesser som kan bidra til utviklingsarbeid generelt, og til konkrete tiltak knyttet til dokumentasjon, vurdering og refleksjon i det daglige arbeidet i barnehagen spesielt. Rapportens innhold tilsier at målet for barnehagene er nådd på ”kort” sikt. Men det finnes også målsetninger knyttet til innhold og forståelse for utviklingsarbeidet, og disse inngår i stadig nye prosesser.

1. Om prosjektet, utviklingsområder og valg av tema

Barne- og familiedepartementet har gjennom de siste årene satset på kvalitetsutvikling i barnehagen, med vekt på at barnehagen er en arena for barns utvikling. En av intensjonene med vårt arbeid er å utvikle systematisk dokumentasjon og vurderingsarbeid i våre barnehager. Noen barnehager har kommet et godt stykke på vei. Andre gir tilbakemelding om at vurderings- og pedagogisk dokumentasjon ofte er ei utfordring for barnehagene. Dette kan sees i lys av barnehagens lange muntlige tradisjon. Å gå fra muntlig til skriftlig vurderingsbasert arbeid kan være vanskelig å få til i den daglige virksomheten. Noen kommuner har signalisert at de ikke har fått satt vurderingsarbeid og pedagogisk dokumentasjon på dagsorden. På denne bakgrunn valgte Fylkesmannen i Troms å invitere inn noen få barnehager til å delta i prosjektet Vurderingsarbeid i barnehagen. Arbeid med vurdering i barnehagen må sees i sammenheng med refleksjon og pedagogisk dokumentasjon og på denne bakgrunn ble følgende arbeidstittel utformet: Vurdering, refleksjon og pedagogisk dokumentasjon i barnehagen.¹

Ved prosjektstart 19. september 2005 forelå høringsutkast av 7.september til revidert Rammeplan for barnehagen. Vi tok utgangspunkt i kapittel 7 som omhandler planlegging, dokumentasjon og vurdering og hvor følgende poengteres: ”*Den pedagogiske virksomheten skal planlegges, dokumenteres og vurderes*”(Barne- og familiedepartementet 2005: kap.7, Kunnskapsdepartementet 2006: kap 4).²

Pedagogisk teori og St.meld nr 27 understreker betydningen av at de ansatte i barnehagene er i stand til å omsette sentrale verdier i lov om barnehager og rammeplan til praksis. Høgskolen er invitert inn i dette arbeidet slik at de kan bidra i barnehagenes forsknings- og utviklingsarbeid (FOU) hvor fremming av systematisk dokumentasjon, vurderings- og refleksjonsarbeid blir fokusert.

¹ Denne tittelen hadde prosjektet i prosjektplanen som ble sent til barnehagene 22.06.05.

² Dette kapittelet (7) i Høringsnotatet (BDF 2005) ble til kapittel 4 i den nye Rammepplan (KD 2006)

Presentasjon av prosjektbarnehagene og deres fortellinger om bakgrunnen for å delta i prosjektet

Dyrøy barnehage

Dyrøy barnehage er Dyrøy kommunes eneste barnehage og startet opp i 1986. Den har 3 avdelinger. I januar 2004 var barnehagen nyoppusset. Barnehagen er godkjent for 54 plasser, men har ved oppstart høsten 2005 bare 47 plasser pga. få søkere. 19 av barna går i reduserte plasser. En avdeling har primært barn fra 0-3 år, mens de to andre avdelingene har barn fra 3-5 år. Ved prosjektstart var det 10 ansatte i ulike stillinger og stillingsstørrelser. 4 av stillingene er besatt av førskolelærere, derav styrer som har full styrerressurs. Videre er det 4 1/2 stilling som fagarbeidere og 1 1/2 stilling som barnehageassistent. Det er ingen menn i personalgruppa. Barnehagen ligger i naturskjønne omgivelser. Barnehagen driver fleksibelt, dvs. barn har gått i barnehagen tilpasset foreldrenes turnusarbeid på sykehjemmet. Dette er endret dette barnehageåret fordi det var for mye sløsing med ressurser når det gjaldt personalet og plassfordeling.

Dyrøy barnehages historie og utgangspunkt for å delta i prosjektet

”Vi har hatt fokus på å gi barna mulighet for gode opplevelser, og ønsket å knytte dette opp mot naturopplevelser. Vi sliter litt med å få gjort det vi ønsker å gjøre. Vi opplever dessverre at vi lar oss ”distrahere” av andre hverdagslige hendelser. Vi har snakket en del om at vi til høsten kanskje må bli litt mer strukturert for så å få frigjort mer tid til det vi ønsker (turer, språktrening, mer temasamlinger osv.) Vi har i flere år jobbet med sosial kompetanse/involveringspedagogikk. Vi har ”ikke sluttet” med det, men følte behovet for å ha fokus på noe annet. Vi sliter litt med hva som skal være viktigst i vår barnehage. Er alt viktig, blir ingenting viktig” (Dyrøy barnehage).

Hansnes barnehage

Hansnes barnehage i Karlsøy kommune ble åpnet i 1980. Høsten 1996 overtok kommunen driften av en en-avdelingsbarnehage som lå i nabobygget. I dag framstår barnehagen som en to-avdelingsbarnehage med en avdeling i hvert bygg. Den er godkjent for 42 plasser. Barnehagen har 6 årsverk som ved prosjektstart var fordelt på 8 ansatte. De ansatte er tre førskolelærere, tre fagarbeidere og to barnehageassistenter. I personalgruppa er det en

mannlig førskolelærer, som for tiden også er styrer i denne barnehagen. I barnehagen finnes en avdeling for aldergruppa 0-3 år og en avdeling for gruppa 3-5 år. Avdelingene er fysisk skilt fra hverandre da den enkelte avdeling har eget hus med gjerde rundt "sitt" uteområde. De ligger likevel så nært at det er mulig for barn og voksne å besøke hverandre i løpet av dagen.

Hansnes barnehages historie og utgangspunkt for å delta i prosjektet

"Vi sliter med å evaluere året som har gått, både i januar (høsten) og i mai/juni (vinter og vår). Her er det prosjektet kommer inn som en mulighet for oss å skape gode arbeidsmåter for å kunne vurdere oss selv, la barnas vurdering av oss bli tatt med og å få foreldrene mer på banen. For det jo slik at vi hører alltid når noen vurderer det vi gjør som dårlig, men heller sjeldent at vi får gode og konstruktive tilbakemeldinger fra foreldrene når vi gjør en god jobb...

Som styrer tenker jeg følgende: Det vi nå må fokusere på er å bli klar over det ansvar vi har hver for oss overfor gruppa når det gjelder vurdering, refleksjon og pedagogisk dokumentasjon. Hva er det jeg skal vurdere og reflektere over? Hvordan skal jeg dokumentere det arbeidet jeg utfører i forhold til planer og pedagogisk plattform? Jeg tror dette er en god start for alle i personalgruppa, inklusive meg selv" (Hansnes barnehage).

Presentasjon av problemstillinger og organisering av prosjektet

Hovedproblemstilling

Hvilke forutsetninger må være til stede for å fremme systematisk dokumentasjon vurdering og refleksjon i det daglige arbeidet i barnehagen?

Denne overordnede problemstillingen er formulert på bakgrunn av oppdraget fra Fylkesmannen, ønsket fra prosjektbarnehagene og Høringsnotat av 7.sept. til revidert utgave av Rammeplan for barnehagen Kap.7. (BFD 2005). Vi har jobbet med problemstillingen gjennom å fokusere på de overordnede begrepene og prosessen i en oppsatt "møteplan" for prosjektarbeidet (se figur 1). Kravet om dokumentasjon presiseres og konkretiseres på følgende måte: "Alle barnehager skal utarbeide en årsplan." Årsplanen har flere funksjoner og skal blant annet fungere som: "- Arbeidsredskap for barnehagens personale for å styre virksomheten i en bevisst og uttalt retning". Den skal videre være: " – Utgangspunkt for foreldrenes mulighet til å kunne påvirke innholdet i barnehagen." I tillegg kreves det at:

”Planen må gi informasjon om hvordan barnehagelovens bestemmelser om innhold skal følges opp, dokumenteres og vurderes” (BFD 2005:kap.7.1, KD 2006:kap.4.1).

Dokumentasjon beskrives som selve grunnlaget for refleksjon og læring, og det poengteres at: *”Dokumentasjon kan være et middel for å få fram ulike oppfatninger og åpne for en kritisk og selvreflekterende praksis der tankegods og tradisjoner utfordres”*. Dette operasjonaliseres ved at barns læring og personalets arbeid gjøres synlig. Dette vil være grunnlag både for å reflektere over barnehagens verdigrunnlag, de oppgaver som gjøres og barnehagen som en arena for lek, læring og utvikling. (BFD 2005:7.2, KD 2006:4.2).

Vurderingsarbeidet i barnehagen skal fokusere på kvaliteten i det daglige samspillet mellom barna, mellom barn og personale og mellom barnehagens ansatte. Dette er en av de viktigste forutsetningene for barns utvikling og læring. Dette daglige samspillet skal vurderes fortløpende i tillegg til at barnehagens arbeid skal vurderes. Det betyr at arbeidet skal beskrives, analyseres og fortolkes i lys av barnehageloven, rammeplan og årsplan. Det skal gå fram av årsplanen hvordan barnehagens vurderingsarbeid skal gjennomføres. Her skal det gå fram hva som vil bli vurdert, hva som er hensikten med vurderingsarbeidet, hvem deltar og når vurderingsarbeidet skal gjennomføres. *”Barns erfaringer og synspunkter bør inngå i vurderingsgrunnlaget”*. *”Informasjon og dokumentasjon som er samlet inn skal gi grunnlag for refleksjon og diskusjoner i personalgruppen og med barn og foreldre. Resultatene av vurderingsarbeidet bør legges til grunn for arbeid med neste årsplan”* (BFD 2005:7.3, KD 2006:4.3).

Barnehagenes egen problemstillinger

Hver av barnehagene har arbeidet med å konkretisere og utdype sitt arbeid for hvert møte, men hovedideene hos den enkelte barnehage kom til uttrykk gjennom deres egne historier og endte ut i disse konkrete problemstillingene:

Dyrøy: Hvordan kan fokus på dokumentasjon, vurdering og refleksjon bidra til å få gjort noe utover de daglige gjøremål i barnehagen?

Hansnes: Hvordan skape gode arbeidsmåter for å kunne vurdere oss selv? Hvordan kan barnas vurderinger av oss bli tatt med, og hvordan få foreldrene mer på banene i dette arbeidet? Hva skal vurderes og reflekteres over? Hvordan skal jeg dokumentere det arbeidet jeg utfører i forhold til planer og pedagogisk plattform?

Organiseringen av prosjektet

Første skrittet i prosjektet var utforming av en møteplan for hele prosjektperioden hvor det ble fastsatt 5 møter i hver barnehage. Denne ble sendt de utvalgte barnehagene allerede tre måneder før prosjektstart. Møtetidspunktene og tidsrammene for møtene ble tilpasset den enkelte barnehages forutsetninger og behov. Alle møtene med unntak av ett ble avholdt på ettermiddagstid. Alle møtene hadde en overskrift og en kort informasjon om temaet som skulle fokuseres på det enkelte møte (figur 1). Dette var ment som en mulighet til forberedelse og for å fremme et felles fokus i prosessen. I prosjektmøteplanen går det også fram hvilke forventninger som stilles den enkelte prosjektdeltager (figur 1).

(Fig.1) Prosjektplan for prosjektet: Dokumentasjon, vurdering og refleksjonsarbeid i barnehagen

Møte nr.	1. møtet	2.møtet	3.møtet	4.møtet	5.møtet
Tidspunkt	September	November	Januar	Mars	April
Tema	Peiling	Vurdering	Etablering	Virkeliggjøring	Oppsummering
Fokus	<u>Gjennomgang</u> av organiseringen. Forankring og fokusering. Begrepsavklaring og veivalg. Fokus på revidert utvave av Rammeplan for barnehagen. Høringsnotat 7.sept. 2005. Kap.7.- kap 4 i Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2006)	<u>Begrepsavklaring:</u> Vurdering Dokumentasjon Erindring Veiledning Refleksjon	<u>Muligheter</u> Realiserings-former og kompetanse -behov	<u>Arbeidsformer</u> Som ønskes - tvinger seg fram.	Refleksjon og lærerprosess. Tilbakeblikk på hvor vi var ved prosjektstart. Hvor er vi nå? Hva har vi lært om oss selv, om barnehagen vår – om arbeidsformer? Hva ønsker vi å bygge videre på?
Arbeids - form på møtene	Dialoger mellom <i>alle</i> hvor også prosjektansvarlig er aktivt med. Skrive noen tanker - refleksjoner knyttet til møtet og tanker om prosjektarbeidet mellom møtene				
Arbeid mellom møtene	Den enkelte jobber med det som er avtalt på møtet, tanker eller konkrete oppgaver. Prosjektleder – styrer skriver et par siders refleksjonsnotat om hvor personalet står, og om framdrift i prosjektet.				

Prosjektgruppa består av; prosjektansvarlig fra Høgskolen i Tromsø, Kirsten Sivertsen, prosjektlederne, styrer i Dyrøy, Rosmari Forsberg og styrer i Hansnes barnehage, Halvar Krane og sist men ikke minst, prosjektdeltagerne som består av alle i personalgruppene i begge barnehagene.

2. Aksjonsforskning – dialogisk deltagelse og refleksjon

Forslag i planleggingsfasen om å gjøre prosjektet til et aksjonsforskningsprosjekt ble positivt møtt i begge barnehagene.³ Valget falt på aksjonsforskning – aksjonslæring fordi den er praksisnær og involverer alle som deltar i prosjektet (Tiller 1999). Et annet viktig argument for å jobbe med aksjonsforskning i dette prosjektet er at det ikke bare skal bidra til å forstå samfunnet, i dette tilfellet hvordan personalet forstår og jobber med dokumentasjon og vurderingsarbeid i barnehagen, men det skal også bidra til forbedring av det arbeidet de allerede gjør. Dette framstår blant de viktigste oppgavene i samfunnsvitenskapelig forskning (Kalleberg 1992). Fremming av systematisk vurdering og refleksjonsarbeid var målet med Fou oppdraget fra Fylkesmannen.⁴

Som deltagende aksjonsforsker har jeg hatt som mål å hjelpe personalet til å utforske sin egen situasjon. I aksjonsforskning påpekes det som er en forutsetning for å kunne gjøre endringer (Tiller 1999). I det første prosjektmøtet brukte vi dialogen til utforskning og kartlegging av personalets opplevelse av hvordan de tenkte og jobbet med dokumentasjon og vurdering i egen barnehage. Denne formen for dialog representerer noe nytt i barnehagesammenheng. I tradisjonell tenkning har en søkt å først finne den enkeltes praktiske yrkesteori – PYT⁵, for deretter å formulere barnehagens egen praksisteori. Slik dialogbegrepet brukes i denne sammenhengen er dialogen nøkkelen til at personalet finner ”seg selv” - som gruppe, og så

³ I prosjektplan sendt ut til barnehagene 22.06.05. står det: Som prosjektansvarlig ønsker jeg at vi gjør dette prosjektet til et aksjonsforskning – aksjonslæringsprosjekt. Dette fordi aksjonsforskningen – læringen er praksisnær (Tiller 1999). I aksjonsforskningen står aksjon og handling sentralt. Det er viktig at det skjer noe og at deltagerne gjør seg erfaringer som de lærer av. Undertegnede vil være aktiv deltager i praksis (på prosjektmøtene).

⁴ I brev fra Fylkesmannen står det ” *Vi ønsker at høgskolen med sin kompetanse kan bidra i et eventuelt forsknings- og utviklingsarbeid (FOU) med å fremme systematisk vurderings- og refleksjonsarbeid*”.

⁵ Denne betegnelsen viser til praksistrekanten, Løvlis tankemodell for analyse av praksis, som Handal og Lauvås sener benyttet som takemodell for yrkesfaglig veiledning (Lauvås og Handal 2000).

som individ og medarbeider. En kan si at dialogen blir benyttet i et forsøk på å framtvinge refleksjon omkring barnehagens dokumentasjons og vurderingsarbeid. Refleksjon er et latinsk begrep og betyr tilbakevending eller gjenspeiling av tidligere tenkt tankegods. Refleksjon i et filosofisk perspektiv handler både om tenkning på praktiske handlinger i forhold til fortid og framtid, men mest om bevissthet i forhold til tidligere og mer grunnleggende tenkning, både egen og andres. Denne refleksjonen kan ikke utvikles ved at ett enkeltindivid bare tenker tilbake på sine egne handlinger (Søndenå 2004). I dette tilfellet vil det å vende tanken tilbake bety; å tenke høgt, snakke om den dokumentasjon og det vurderingsarbeidet som finnes i den enkelte barnehage, i tillegg til å vende de ansattes tanker tilbake til de tankene som både dem selv og andre har tenkt rundt dette temaet tidligere. Her vil det være viktig at de som sitter med faglig kunnskap om dokumentasjon og vurdering eller de som har kjennskap til Rammeplan og lovverket tar aktivt del i dialogen. Dialogen kan da forstås som en refleksjonssamtale med ulike eller motsatte stemmer (Bech – Karlsen 2003, Bakhtin 1998), hvor tenkning ut fra flere synsvinkler kommer til uttrykk og blir gjenstand for en felles eller kollektiv refleksjon (Søndenå 2004). Forskjellighet i personlige ytringer er ikke mulig å oppheve. Det er viktig at det finnes en forståelse for at det ikke finnes "en gitt sannhet". Ulikheten i de forskjellige ytringene må heller forstås som tankeredskap, og grunnlag for refleksjon, kreativitet og nytenkning (Bakhtin 2005, Sivertsen 2004). Inkludering av ulikhet og variasjon i eksisterende oppfatninger må ses som kilde til utvikling av ny kunnskap (Søndenå 2004). For å lykkes er det viktig at forskjellene og de ulike synspunktene får komme fram (Bakhtin 1981, Sivertsen 2004). En konsekvens av slik tenkning vil innebære at synspunktene, opplevelsen og forståelsen av arbeidet og tankene omkring dokumentasjon og vurdering i barnehagen vil være forskjellig ut fra hvem som uttaler seg. Den forskjelligheten som åpenbares i disse dialogene vil være grunnlaget for refleksjon og nytenkning. "Det forstående subjekt prøver forståinga si ut på medsubjektet på ein slik måte at dei to forståings-horisontane etter kvart glir over i kvarandre, og begge forstår noko dei før ikkje forstod. (Hellesnes 2002: 59 i Søndenå 2004: 16). Som prosjektansvarlig benyttet jeg min stemme i dialogen til å legge fram min forståelse av kapittelet i revidert rammeplan som omhandlet; *Planlegging, dokumentasjon og vurdering*, (BDF, 2005, 7.sept). I dette fikk jeg synliggjort de krav og forventninger vi er pålagt i forhold til dokumentasjon, vurdering og refleksjon i det daglige arbeidet i barnhagen. De ansattes svar på min ytring kan forstås som en måte å imøtegå, stadfeste eller utfylle, eller som støtte for egen tanker, både av det de hadde gjort og det de hadde tenkt om dokumentasjon og vurderingsarbeid. Dette fordi ei ytring først og fremst må forstås som et svar på tidligere ytringer innenfor den aktuelle

kommunikasjonssfæren (Bakhtin 2005). På denne måten kom både jeg som aksjonsforsker og de ansatte i den enkelte barnehage til å forstå noe vi før ikke forstod. Jeg fikk en forståelse av deres arbeidsformer, tanker og koblinger mellom teori og praksis. De fikk mulighet til å se sin egen forståelse i lys av andres forståelser, og i lys av den nye Rammeplan for barnehagen.

Personalets forståelse og opplevelse av å arbeide med dokumentasjon og vurdering er blitt løftet fram på prosjektmøtene. Et viktig krav i aksjonsforskning er at praksissituasjonen blir tydeligere og at handlingsgrunnlaget blir bedre for dem forskerne samarbeider med (Tiller 1999: 40). Gjennom dialoger på prosjektmøtene har praksissituasjonen etter hvert blitt tydeligere og mer forståelig for alle. Dialogene på disse møtene har et interaksjonistisk og sosiokulturelt perspektiv. Det betyr at dialogen forutsetter deltagelse og bidrar på den måten med mening og forståelse (Bakhtin 1998, Sivertsen 2004). En førskolelærer som har erfart veiledning både etter den tradisjonelle PYT tenkningen (som jeg viste til tidligere), og som etter hvert fikk erfaring med å jobbe med veiledning i et ”dialogisk” perspektiv uttrykker sine erfaringer på følgende måte: *”Det er kanskje den største forskjellen fra før, at jeg gjennom å høre hva de andre sier om det jeg mener, har jeg fått flere synsvinkler rett og slett og kan ta ting på forskjellige måter. En trenger ikke å være så bastant at sånn og sånn ser jeg det og da er det riktig. Før var det mer sånn at jeg hadde rett. Nå er det mer sånn at hvis jeg sier en ting, så kan en av de andre si at sånn har ikke jeg opplevd det, jeg ser det på en annen måte. Det får meg faktisk til å tenke litt lengre”* (Sivertsen 2004:66). Bakhtin (1998) hevder at all forståelse foregår gjennom den aktive deltagelsen i språket, fordi språket er grunnlaget for all forståelse. Aktiv deltagelse i språket betyr å engasjere seg i dialogen gjennom å svare, stille spørsmål, lytte og være enig eller uenig, en prosess som har vært gjennomgripende i hele prosjektet for å forstå både seg selv og andre. Den som lytter, oppfatter og forstår betydningen av det som blir sagt, inntar en aktivt svarende posisjon i forhold til det som er ytret. Han kan være enig eller uenig, helt eller delvis. Den lyttende utfyller det som er sagt ved å være i en svarende posisjon. Slik blir vi i stand til å forstå oss selv, vår påvirkning av og på andre og vår forståelse for andres tanker og handlinger (Bakhtin 1998).

Aksjonsforskning kan ikke forstås som en metode med en særegen type data, men må ses som et helhetlig forskningsopplegg av konstruktiv karakter, hvor forskeren aktivt deltar i forandrende inngrep i det studerte feltet (Tiller 1999: 43). På samme måte må dialogen i dette prosjektet forstås i en helhetlig sammenheng. Dialogen bidrar med en meningskonstruksjon og helhetlig forståelse gjennom den aktive deltagelse som forgår når personalet ytrer seg på

prosjektmøtene. Å forstå andre, seg selv, andres og egne erfaringer og tanker, kan bare foregå gjennom en aktiv deltagelse i språket. Dette fordi språket er grunnlaget for all forståelse. Våre oppfatninger blir til gjennom språket som er en del av et fortolkningsfellesskap og et kulturelt kollektiv (Bakhtin 1998, Sivertsen 2004). Innsikt og forståelse for seg selv og andre, barnehagens arbeid med dokumentasjon og vurdering vil vinnes ut fra svarene som gis på de enkelte ytringer i lys av denne dialogisk Bakhtinske tenkningen.

Et annet mål for aksjonsforskning er å hjelpe mennesker til å forandre sin situasjon for å kunne utforske den (Tiller 1999). Min rolle i disse møtene har blant annet vært å rette oppmerksomheten mot personalets egen måte å handle og argumentere på i forhold til dokumentasjon og vurderingsarbeid i egen barnehage. Det har vært brukt mye tid på klargjøring av begrep som er tatt opp i prosjektplanen⁶, og personalets arbeid og tenkning er forsøkt belyst i forhold til krav og pålegg i lovverket. På den måten har min stemme virket sammen med de andres i en gjensidig dialog. Vi har hatt som mål å la alle stemmene komme til på samtlige møter. *”Ytringa vert frå første stund bygd opp med tanke på moglege svarande reaksjonar, og det er også i det vesentlege for deira skuld ho vert skapt”* (Bakhtin, 1979:275) I aksjonsforskning kan ytringene forstås som en form for pirking i systemet (Tiller 1999), noe som setter det i bevegelse, eller skaper reaksjoner i dette tilfellet i form av tenkning, som kommer til uttrykk som pedagogisk uro, eller som konkrete handlinger. Vi ser i *”Historiene som er utgangspunkt for å delta i prosjektet”*, at styrerne opplever en form for pedagogisk uro etter at de er blitt invitert inn i prosjektet. Dette kommer til uttrykk både i kritiske tanker knyttet både til det som er og hva som ønskes for framtiden. Dette kan føre til nye arbeidsformer og løsninger utviklet gjennom refleksjoner både om grunnlagstenkning og den forståelsen andre utsier, noe som igjen vil kunne være gjenstand for nye undersøkelser.

Dette er et aksjonsforskningsprosjekt og det betyr at det jobbes parallelt med to prosesser. Den ene er en deskriptiv forskningsmetode hvor jeg forsøker å forstå den virkeligheten jeg har møtt i disse to barnehagene, ut fra ansatte i barnehagens perspektiv. Den parallelle prosessen, aksjonen er at vi ved å se på barnehagens forutsetninger og det som finnes av dokumentasjon og vurderingsformer forsøker å utvikle nye former for og muligheter til systematisk dokumentasjon, vurdering og refleksjonsarbeid.

⁶ Se figur 1.

3. Dataproduksjon

Det er valgt et kvalitativt forskningsdesign da intensjonen er et forsøk på å synliggjøre forståelser og oppfatninger (Fog 2001) de ansatte i barnehagen har i forhold til arbeid med begrepene dokumentasjon, vurdering og refleksjon i barnehagen. Samtidig søkes det etter ideer til hvordan en kan få dokumentasjon, vurdering og refleksjon på dagsorden i det daglige arbeidet i barnehagen slik det beskrives i Rammeplan for barnehagen(KD 2006).⁷ Resultatet av undersøkelsen vil være basert på tolkning og refleksjon av tekster fra samtaler i deltagende observasjoner og ustrukturerte intervju, samt analyser av refleksjonsnotater som prosjektdeltagerne har skrevet. Forskningsstrategien kan sies å være intensiv (Hellevik 1990) da undersøkelsesenheter er få, med bare 2 barnehager og 18 personer som deltagere i prosjektet, og der det primært søkes etter forståelser framfor forklaringer.

Forskningsspørsmålene avgrenser også det vi skal se etter i det feltet som undersøkes (Kalleberg 1992). I dette tilfellet er det overordnede spørsmålet rettet mot hvilke forutsetninger som må være til stede for å fremme dokumentasjon, vurdering og refleksjon i det daglige arbeidet i barnehagen. For å kunne belyse dette spørsmålet, vil de ansattes forståelse og erfaringer med arbeidet og de ulike begrepene være sentral. Prosjektet har et aksjonsforsknings og dialogisk ⁸ teoretisk perspektiv. Dette innebærer at dataproduksjonen skjer i dialogene i selve prosjektet hvor aksjonsforskeren forsker sammen med aktørene i barnehagene (Tiller 1999).

Dialogisk dataproduksjon

Som eksempel på ”dialogisk dataproduksjon” vil jeg synliggjøre en dialog fra ett møte i en av barnehagene. Jeg velger å ta utgangspunkt i det 3. prosjektmøtet da dette er midt i prosjektperioden. Det er etablering som står som overskrift på møteplanen. Planen er at vi skal se videre på muligheter, realiseringsformer og kompetansebehov i forhold til det vi har snakket om på de to foregående møtene og det vi har jobbet med i mellom samlingene.⁹ For å kunne synliggjøre dialogen velger jeg å presentere den i 3 runder, hvor alle personalets ytringer kommer fram i hver runde. En kan si at det er deltagernes ulike svar, synspunkt eller tanker knyttet til det som fokuseres i øyeblikket som synliggjøres i dette eksemplet.

⁷ Kunnskaps Departementet (2006) Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver kapittel 4.

⁸ Et dialogisk teoriperspektiv viser til Bakhtins (2005) forståelse av dialogisme og dialog.

⁹ Se figur 1 i rapporten.

Første runde er å forstå som deltagerens svar på min oppfordring om å si noe om hvordan de opplever det å jobbe med prosjektet, og hva som har skjedd siden sist. Det er også svar på hverandres ytringer. Det som kommer fram gjennom første runde bidrar til å gjøre praksissituasjonen tydeligere for oss alle. Vi får et tydelig bilde over ulike og til dels motstridende fokus og forståelser i gruppa. Andre og tredje runde er deltagerens refleksjoner, meningskonstruksjoner og ideer om å forbedre praksis, bygget på de forskjellige personlige ytringene som er kommet fram i dette ”felles rommet” hvor møtet foregår. Det nye med denne Bakhtinske dialogen framfor den tradisjonelle¹⁰, er at vi ikke søker å utdype den enkeltes forståelse. Vi fokuserer mer på at alle deltar og kommer med sine tanker og synspunkt istedenfor å følge opp den enkeltes synspunkt. Deltagerens synspunkter vil alltid ha et personlig innhold knyttet til emnet, men det er samtidig et svar på det som allerede er sagt. Disse svarene vil alltid være farget av det som er sagt før i denne konteksten (Slaatelid 2005). Derfor vil forståelsen for situasjonen først være knyttet spesielt til gruppas felles forståelse før den blir en personlig forståelse. I eksemplet nedenunder vil ikke navnene være identisk med personer i noen av barnehagene. Poenget er å synliggjøre prosessen i dialogen og ikke en spesiell barnehage.

1. runde i dialogen

Janet (styrer): *”Vi sliter for tiden med motivasjon hos oss. Jeg opplever å få lite respons fra gruppa, og mener at gruppa helst vil skyve prosjektet bort, noe som gjør min arbeidssituasjon vanskelig”.*

Rachel (førskolelærer): *”Jeg synes prosjekt tanken er borte mellom prosjektmøtene og jeg savner å snakke litt mer om det i hverdagen”.*

Siv (førskolelærer): *”Vi snakker om det, men med ulike ord. Vi må få det mer forståelig”.*

Mia (assistent): *”Jeg synes styrer er urettferdig i sine uttalelser. Jeg mener at gruppa må komme til enighet om ett eller annet, og at det bør etableres rutiner for vurderinger basert på det som har vært gjort, eller det som det arbeides med nå”.*

Assistentene Siri og Hilde er fokusert på begrepet ”etablering” som er hovedtema for dagens møte:

Siri (assistent): *”Jeg vet ikke hva begrepet etablering betyr”.*

Hilde (assistent): *”Jeg føler utrygghet med begrepet”.*

¹⁰ Det gjøres rede for hva som legges i tradisjonell tenkning i kapittel 2, side 8.

Mia (assistent): *"Jeg vet hva begrepet betyr, men jeg er usikker på hva "prosjektansvarlig" mener med begrepet".*

Denne runden handler om frustrasjoner som kommer til uttrykk i et utviklingsarbeid.

Ut fra denne pirkingen i systemet kommer ulike oppfatninger, forståelser og usikkerhet til syne. De motsatte og ulike stemmene blir svært tydelig for alle som er til stede.

2. runde i dialogen.

Janet (styrer): *"Mia har virkelig vært positiv i motsetning til de andre, så jeg beklager at jeg ikke nevnte det. Nå får jeg jo vite hva dere andre tenker...og dette er helt nytt for meg. Dette at alle forteller sin historie representerer noe helt nytt og vil jo få konsekvenser for mitt eget arbeid. Dette fordrer at jeg som styrer må ta det dere ansatte opplever som vanskelig på alvor".*

Rachel (førskolelærer): *"Dette fordrer at jeg må bli en mer aktiv pådriver på min avdeling og se nærmere på rutinene".*

Siv (førskolelærer): *"Vi jobber godt med dokumentasjon og vurdering, men det er nødvendig å bli mer bevisst i vurderingsarbeidet. Jeg blir bevisst når jeg vurderer – tar tak i tanker – setter ord på tanker – forteller historia mi til noen andre".*

Mia (assistent): *"Jeg synes begrepsbruken i prosjektplanen er for mye styrende".*

Siri (assistent): *"Vi kan jobbe i gruppa og finne ut hva vi i felleskap skal jobbe med, hva vi er fornøyd med, og hva vi ikke er fornøyd med".*

Hilde (assistent): *"Jeg ønsker å få det mer forståelig, det er vanskelig når jeg ikke har vært med på alle møtene og dermed mistet noen av diskusjonene".*

I disse utdragene fra 2.runde i dialogen synliggjøres tenkning og handlinger knyttet både til nåtid og framtid. Uttalelsene er direkte svar på det som er sagt tidligere samtidig som de representerer noe nytt, tanker som ikke har vært tenkt før og som igjen synes å påvirke holdninger til eget arbeid. Deltagernes refleksjoner, meningskonstruksjoner og ideer om å forbedre praksis kommer til uttrykk, og bygger på de forskjellige personlige ytringene som er kommet fram i dialogen.

3. runde i dialogen.

Janet (styrer): *"Jeg har tatt for lite styring, og må gi tid og rom for refleksjon".*

Rachel (førskolelærer): *"Dette er et felles prosjekt som vi må bruke mer tid på, bl.a. på avdelingsmøtene"*

Siv (førskolelærer): *"Jeg tror vi må bruke det vi har og sette det inn i et system for vurdering"*

Siri (assistent): *"Vi må se på og vurdere det etablerte, og se hva som bør endres og bli bedre. Vi må etablere rutiner for å vurdere det som allerede er her".*

Mia (assistent): *"Hva er målet med prosjektet"?*

Hilde (assistent): *"Vi må etablere nye og bedre rutiner"!*

Her synliggjøres ytringer i form av konkretiseringer av nye forståelser av prosjektet, og hvilke konsekvenser dette får for det videre arbeidet. Nye refleksjoner, meningskonstruksjoner, ideer og spørsmål knyttet til forbedring av praksis utvikles. De er svar på både egne og andres personlige og ulike ytringene som er kommet fram gjennom dialogen. Det kommer spørsmål knyttet til prosjektets mål. Dette spørsmålet danner grunnlag for neste runde i dialogen. Resultatene fra den siste runden var at alle deltagerne satte personlige og konkrete mål for prosjektet. Vi går ikke nærmere inn på den runden her, da den kommer til uttrykk som konkrete tiltak senere i rapporten.

Gjennom våre svar på hverandres ytringer synliggjøres usikkerhet knyttet til både prosess og til "mening" med begrepene som er brukt som overskrifter for prosjektmøtene. Disse ulike ytringene bidrar til at alle deltagerne får vite noe om andres tanker. Vi ser hvordan dialogen har åpenbart forskjellene i tenkningen, og dermed vært grunnlag for kollektiv refleksjon og nytenkning (Sivertsen 2004, Sønena 2004). Ytringene er adressert til de som allerede har uttalt seg. Den som ytrer seg vender tanken tilbake til det som er blitt sagt samtidig som han ser seg selv og sin mulighet til å handle i tanker, ord eller gjerninger på bakgrunn av det takeredskapet som ulikehetene representerer. Gjennom dialogen har personalet "funnet seg selv" som gruppe, før de går videre og svarer på hva dette betyr for dem som enkeltindivid og som medarbeider. Ulike eller motsatte stemmer kommer til uttrykk, forstås i denne tenkningen som grunnlaget for refleksjon og kreativitet (Sivertsen 2004). I og med at de kommer til uttrykk i dialogen hvor tenkning ut fra flere synsvinkler representeres kan vi si at de er gjenstand for en felles eller kollektiv refleksjon (Sønena 2002, 2004). Dette vil føre til at ikke bare det enkelte individet men at hele personalgruppa kommer videre i prosessen med å fremme dokumentasjon, vurdering og refleksjon i egen barnehage.

Metode for innhenting av data

I dataproduksjon er det benyttet; tekstanalyse fra; dialoger som nevnt ovenfor, i deltagende observasjon på prosjektmøtene, tekstanalyse av refleksjonsnotat og møtereferat, i tillegg til ustrukturerte intervju gjennomført i forkant av siste prosjektmøte.¹¹

(Fig.2) En presentasjon av dataproduksjons prosesser og metoder.

Metode	Deltagende observasjon	Refleksjonsnotat, og møtereferat	Ustrukturert intervju i forkant av siste prosjektmøte
Utvalg og intensitet	Dialogisk deltagelse på de 5 møtene i hver av barnehagene	Fra hele personalgruppa fra 5 møter og 4 felles logger fra mellomarbeid samt noen møtereferat	4 intervju Styrer, ped. leder og assistentgruppe er representert

Kvalitativ testanalyse er en metode for å få tak i oppfatninger og hendelser gjennom tekster en har fått. Det kan være alt fra intervju, tegninger, logg, dagbøker, fagtekster eller egne observasjoner hvor en har fokusert på noe som kan gi svar på det en er ute etter (Germeten 2006). I dette prosjektet hvor både deltagende observasjoner, refleksjonsnotat, møtereferat og intervju er anvendt som metode for innsamling og produksjon av data, vil den kvalitative tekstanalysen være sentral.

Deltagende observasjon betyr at observatøren deltar som et vanlig medlem av den sosiale situasjonen som skal observeres, en metode som er mye brukt innen aksjonsforskning (Bø 1995, Tiller 1999). Observasjon stammer fra latin og betyr egentlig å iaktta eller undersøke (Bjørndalen 2002). I dette prosjektet er min rolle som deltagende observatør knyttet til de ulike prosjektmøtene vi har hatt. Samtidig som jeg har rollen som prosjektansvarlig, så både deltar jeg i og iakttar dialogene,¹² hvor de enkeltes ytringer, de kollektive refleksjoner rundt de mest sentrale begrepene knyttet til dokumentasjon, vurdering og refleksjon blir verbalisert.

¹¹ Se figur 2 neste side.

¹² Se eksemplet på dialog foran i dette kappitlet.

Det er vanlig å kombinere deltagende observasjon med andre kvalitative metoder, som f.eks intervju som også benyttes i denne undersøkelsen.

Refleksjonsnotat er det den enkelte deltager har vært utfordret til å skrive etter hvert møte for å synliggjøre egne tanker både i forhold til møtet og i forhold til mellomarbeidet. Styrene har også hatt ett spesielt ansvar i forhold til å samle gruppas tanker på et tosidert notat etter hvert prosjektmøte. Dette notatet er også å forstå som et refleksjonsnotat.

Møtereferat er skrevet fra noen av prosjektmøtene. Det er de ansatte i barnehagene som har skrevet disse. Møtereferatene er også å forstå som en del av de dataene som anvendes i tekstanalysen. De ses i kombinasjon med refleksjonsnotat og notat gjort av meg som prosjektansvarlig og deltagende observatør fra de samme møtene.

Forskningsintervjuet er basert på den hverdagslige samtale, men er likevel en faglig konversasjon. Et halvstrukturert intervju som jeg har brukt i denne undersøkelsen defineres som *”et intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av det beskrevne fenomenene* (Kvale 2001). Det er valgt ut i alt åtte personer til intervju. Begge styrene er valgt ut ettersom de har hatt ansvar som prosjektledere. Videre er pedagogiske leder valgt siden de både har avdelingslederansvar og lederansvar i barnehagen sammen med styrer. En av de pedagogiske lederne har ikke formell utdanning som førskolelærer, men er konstituert for tiden. Til sist er det valgt en assistent fra hver barnehage. Dette for at hele personalgruppa skal være representert. Jeg ønsker å se både på likheter og forskjeller i de ansattes opplevelser av de fenomenene vi undersøker. Jeg søker ikke etter årsakene til fenomenene. Intervjuene ble gjort på kontoret i den ene barnehagen, og på et arbeidsrom i den andre. Alle intervjuene er tatt opp på diktafon og transkribert i sin helhet av språksentret i Tromsø. Jeg har lest tekstene og lyttet til intervjuene i bearbeidningen og analysen av materialet..

4. Presentasjon og drøfting av resultatene fra FOU- arbeidet

I denne delen presenteres og drøftes data og erfaringer fra hele prosjektet. Fokuset er på sentrale forhold som kan bidra til å fremme dokumentasjon, vurdering og refleksjonsarbeid i barnehagen. Forankringsprosessen blir drøftet først. Under overskriften vurdering og dokumentasjon gis det innsyn i prosessen som har gitt personalet innsikt i eget arbeid med dokumentasjon og vurdering. Videre legges det fram konkrete dokumentasjons og vurderingsformer som finnes i barnehagene og som begge barnehagene er i gang med å

videreutvikle. Konkrete tiltak for å systematisere vurderingsarbeidet i de to ulike barnehagen redegjøres for i siste del av kapitlet.

Forankringsprosessen

Ofte beskrives den første fasen i et prosjektarbeid som en forankringsprosess (Kvistad 2003). Her står forankringsprosessen for den prosessen som skal føre til at personalet blir i stand til å knytte prosjektarbeidet til det arbeidet som pågår i barnehagen. Erfaringer fra dette prosjektet viser at det gjennom hele prosjektet forgår en kontinuerlig forankringsprosess. Målet med forankringsprosessen er å få innblikk i det eksisterende arbeidet med dokumentasjon og vurdering i barnehagene, for å kunne kartlegge utviklingspotensialer i den enkelte barnehage. Et annet viktig poeng i forankringsprosessen er å peile seg inn på ansattes forståelse av de overordnede begrepene i prosjektet. Denne prosessen kan beskrives som å gå på oppdagelsesferd i egen barnehage for å bli bedre kjent med det området en i utgangspunktet har ønsket å fordype seg i, og forbedre seg på. Metoden vi har bruk på denne oppdagelsesferden gjennom hele prosjektet er ”dialogen” slik den er beskrevet i kapittel 2. Prosessene som har pågått gjennom hele prosjektperioden har ført til personalet etter hvert har blitt i stand til knytte dokumentasjon, vurdering og refleksjon til det konkrete arbeidet de utfører i barnehagen. Det har ført til innsikt i hvordan barnehagen som institusjon, og de selv som enkeltindivid forstår de ulike begrepene det er blitt jobbet med. Personalet har blitt i stand til å se og sette ord på hvordan de som gruppe og enkeltindivid kan bidra til å forbedre praksis når det gjelder dokumentasjon, vurdering og refleksjon

Dialog – refleksjon og forståelse

”Å snakke om dokumentasjon og vurderingsarbeid fører til nye måter å se seg selv og sin egen rolle i barnehagen. Det er en ny måte å vurdere sitt eget arbeid på. Dokumentasjon er en måte både å se barna og seg selv på. Det er også en måte å reflektere over hvilke opplevelser vi voksne kan gi barna”(Hansnes barnehage).

Sitatene over er fra møtene og refleksjonsnotatene. Her bekrefter de ansatte at de gjennom ”å snakke” har fått nye tanker og forståelser av sin egen rolle. Forståelsen synes å være knyttet til den gjensidige påvirkningen i dialogen. Dette samsvarer med Bakhtins teori om at vi bare kan

se og forstå oss selv gjennom kommunikasjon med andre. Han hevder også at det å se seg selv krever distanse (Bakhtin 1994). I et slikt perspektiv kan både ”de andre” og ”dokumentasjon” gi en slik distanse, slik det antydes i sitatene over. Gjennom sitatene får vi også bekreftet at dialogen, hvor de ulike synspunktene kommer til uttrykk blir gjenstand for en felles og kollektiv refleksjon. Dette er i tråd med Søndén (2004) teori om refleksjon.

Tenkningen og refleksjonen her synes å bidra til at personalet imøtekommer rammeplanens krav om å reflektere kritisk over eget arbeid og tradisjoner, samtidig som barns synspunkt og erfaringer skal bli tatt hensyn til både i planlegging og evaluering (KD 2006; 4:2).

Fra det konkrete til det abstrakte – utvikling av en ny sjanger i barnehagen?

”Dette er vanskelig. Det stilles andre krav enn det vi er vant til. Jeg tvinges til å tenke på en annen måte enn jeg er vant. Dette er en god anledning til å bli flinkere til å sette ord på tankene sine” (Dyrøy barnehage).

Begge barnehagene fokuserte på konkrete tiltak tidlig i prosessen. Tilsvarende erfaringer er gjort i andre utviklingsprosjekt i barnehager (Kvistad 2003). Det viste seg å bli vanskelig å sette ord på egen forståelse for begrepene vi jobbet med i prosjektet¹³. Når det ikke var konkrete tiltak men forståelsen og det abstrakte som ble fokusert på skapt det en del frustrasjoner. Det skulle vise seg at det ikke bare var problematisk å gå fra muntlig til skriftlig vurderingsbasert arbeid slik Kvistad beskriver det i rapporten; Underveis – alltid (2003). Det var utfordrende for personalet å skulle uttale seg, legge fram sine uferdige tanker om abstrakte begrep. Mange ønsket ikke å delta i disse dialogene og følte stort ubehag ved å bli stilt spørsmål om ” hva enkelte begrep betydde for dem”. De gav tydelig uttrykk for sin motvilje mot dette i refleksjonsnotatene. Taushet kan defineres som en form for motstand (Kvistad 2003). Men, dette kan også defineres som mangel på ”talevilje”. Begrepet ”talevilje” beskrives hos Bakhtin som et bevist valg av sjanger. En sjanger er en bestemt form for dialog (Bakhtin 2005). Det å ”snakke om”, og ”legge fram” for hverandre ulike forståelser av faguttrykk eller begrep knyttet til arbeidet i barnehagen kan for eksempel være en sjanger. Dersom dette ikke er en kjent ”sjanger”, vil situasjon kunne oppleves vanskelig, akkurat slik personalet uttrykker det i sitatet overfor.

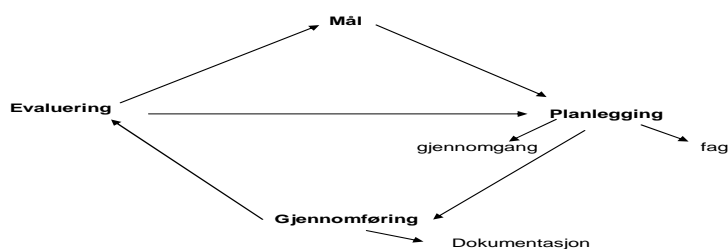
¹³ Begrepene som har vært fokusert i prosjektet finnes i Prosjektplanen under Tema og Fokus. Se s. 7

Etter flere møter hvor vurderingsbegrepet hadde vært omtalt både i forhold til konkrete tiltak og i forhold til personlige forståelse i gruppa, ønsket begge barnehagene å jobbe videre med begrepet. Det kunne synes som at et økt fokus og en nitidig oppdagelsesferd i eget "hus" førte til ytterligere kaos og frustrasjon. Å oppleve kaos i alle faser av et utviklingsarbeid er høyst normalt (Kvistad2003). Utfordringen er å leve i dette kaoset, noe som kom tydelig til uttrykk i refleksjonsnotatene. Barnehagene møtte dette kaoset med å gå inn i dialoger og utvikle sine egne modeller for vurderingsbegrepet. Modellene og refleksjonen knyttet til prosessen framstilles under:

Å tenke "høgt" i lag

Vi har brukt personalmøtet til å sitte rundt bordet og tenkte høyt i lag angående dette med vurdering. Vi så fort at vi måtte trekke inn mål, planlegging og gjennomføring når vi skulle diskutere vurdering. Vi endte med en "modell" (Dyrøy barnehage).

(Dyrøy barnehages modell for vurderingsarbeid)

Alt skal ikke planlegges, skrives ned og vurderes hver dag. Det er det mange som har trodd. De har lurt på om de ikke skulle være sammen med barna mer. Det må både være fortløpende vurdering og gjennomgående i forhold til tema og fag. Den gjennomgående vurderingen må gjøres periodisk. Det må gis god tid til målutforming og nedbryting av mål" (Dyrøy barnehage).

Bakhtin påpeker at tanken oppstår og blir forma i en prosess av gjensidig påvirkning og kamp med andre sine tanker, noe som reflekteres i det som blir uttrykt (Bakhtin 2005). Vi ser her at dialogen i personalgruppa er å forstå som en refleksjonssamtale fordi ulike tanker kommer til uttrykk og blir gjenstand for nytenkning.

Ulike synspunkt – hindring eller mulighet?

”Med så ulike synspunkter på vurderingsbegrepet som vi finner i personalgruppa vår, vil det bli problematisk å komme videre”(Hansnes barnehage)

Personalgruppa hadde på sin oppdagelsesferd funnet hverandres synspunkt og forståelse av vurderingsbegrepet mer ulikt enn forventet, og stilte derfor spørsmål med muligheten for å komme videre i arbeidet. Denne uroen og forskjelligheten personalet fant på sin oppdagelsesferd bidro til å starte nye prosesser. I følge Bakhtin er forskjellighet i personlige ytringer ikke mulig å oppheve. Derimot er det viktig å se at disse forskjellene har et kreativt potensiale i seg. Videre hevder han at forskjelligheten er en forutsetning for å skape ny forståelse (Bakhtin 2005, Sivertsen 2004). Vi ser i det følgende at de forskjellene som kom til syne i personalgruppa ble grunnlaget for en prosess hvor personalet laget en modell over hva vurderingsbegrepet betydde for dem. Nedenunder presenteres modellen og utvikling av vurderingsbegrepet i Hansnes barnehage slik de selv har presenterte det:

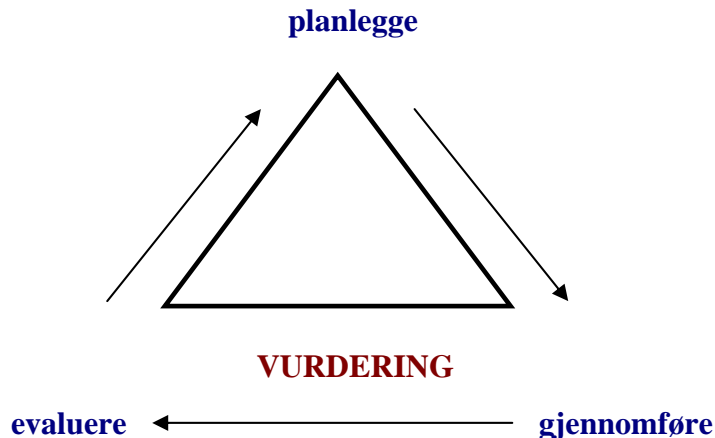
”Vi har jobbet med begrepet vurdering. Vi har vridd hodene våre for å bli klare over hva vi legger i begrepet, og for å bli klare over hva de andre legger i begrepet. Etter flere lange timer og aktive diskusjoner ble vi ”ganske” enige om at vi legger det samme i begrepet. Det var innimellom vanskelig å forstå hverandre fordi vi brukte ulike ord og formuleringer om det samme. Men til slutt mener vi å være enige om følgende:

Vi ser på vurdering som noe vi gjør...

- ✓ *...før en aktivitet, planlegger vi*
- ✓ *...underveis i gjennomføringen av en aktivitet(spontan eller planlagt), justerer vi*
- ✓ *...etter at aktiviteten er slutt, evaluerer vi*

Med andre ord... vi vurderer hele tiden!”

(Hansnes barnehage`s figur som viser gangen i vurderingsarbeidet).

Vurdering er å se på forutsetninger(fysiske/psykiske), erfaringer vi har fra tidligere, hva skjer/skjedde, stille spørsmål, TENKE gjennom hvordan vi/andre vil at det skal være(reflektere), se an situasjonen/endre om nødvendig... Etterpå er det å gjennomgå hvordan det gikk, hva fungerte bra/dårlig, hvordan var opplevelsen til barna, hva må vi gjøre annerledes neste gang... Dette er vurdering!

Vi vil se på hva i årsplanen vår vi skal vurdere. Og selvsagt kommer målene våre inn her (pedagogisk plattform) og målene for hver måned, mål i dagsrytmen, osv...

Vi må jobbe videre med å se på hvem som skal vurderes, om det er oss selv, barna, eller begge deler. Vi må også definere hvem som skal vurdere i de ulike sammenhengene.

Vurdering, dokumentasjon og refleksjon

Gjennom de dialogiske prosessene er dokumentasjon og vurderingsarbeid i den enkelte barnehage blitt tydeligere. "Vi har fått innsikt i at vi har gode konkrete planer på ulike nivåer og har mange forskjellige vurderingsmetoder som vi bruker, men har foreløpig ikke noen konkret plan over hvordan dette kan systemiseres. Det er utviklet forståelse for begrepene, sammenhengen mellom begrepene, og konkrete implikasjoner for det videre arbeidet med dokumentasjon og vurdering. Det er kommet til syne hva arbeidet med dokumentasjon og vurdering innebærer for den enkelte barnehage. Det kom fram at begge barnehagene har en

god del dokumentasjon, og en del konkrete vurderingsformer og disse legges fram i det følgende.

Konkrete dokumentasjons og vurderingsformer

Det var ikke åpenbart for de ansatte at arbeidsformene som fantes i disse to barnehagene, var dokumentasjonsformer som var velegnet for vurderingsarbeidet. På denne ”dialogiske oppdagelsesferden” hvor personalet i tur og orden konkretiserte ulike arbeidsformer fra egne avdelinger ble arbeidsformene løftet fram og synliggjort for hele personalgruppa i den enkelte barnehage. Samtidig som dette bidro til erfaringsutveksling mellom avdelingene, bidro det også til en bevisstgjøringsprosess på hva som faktisk kan beskrives som dokumentasjon og vurderingsarbeid. Det ble også ytret mange kreative ideer om utvikling av de vurderingsformene som allerede eksisterer. Kanskje den viktigste oppdagelsen er å se at dokumentasjon er et middel som krever dialog for at vurdering og refleksjon skal finne sted. Dette er også et av hovedbudskapene i boka *Lyttende pedagogikk -etikk og demokrati* (Åberg, Taguchi 2006). Ideene nedenfor er hentet fra begge barnehagene og framstilles her med de utviklingspotensialene som personalet selv kom fram til gjennom hele prosjektperioden.

Fotomontasjer fra ulike planlagte og spontane aktiviteter. Dette ble videreutviklet i løpet av prosjektet. Her limes bildene opp på farget kartong. Fargen på kartongen skiftes samtidig som montasjen viser en ny aktivitet. For eksempel kan bilder fra advent ha lilla bakgrunn, mens bilder som skal synliggjøre aktiviteter knyttet til jul får rød bakgrunn. Fotomontasjene kan brukes til å samtale med barna om de ulike aktivitetene for på den måten å kunne la barnas stemmer bli hørt. Barnas opplevelser vil få konsekvenser for planlegging av aktiviteten neste gang. På avdeling for 0-3 år vil de voksne kunne se barns reaksjoner når de ser på bildene. Reaksjonene vil kunne tilsi om aktiviteten har vært en positiv eller negativ for det enkelte barnet. En ansatt fortalte om et barn på 0-3 års avdeling som ofte søkte tilbake til det samme bildet. For en voksen som kjenner barnet og barnets historie vil denne reaksjonen være et måte både å vurdere hvilken betydning aktiviteten har hatt for barnet, og samtidig vil denne sensitiviteten i samspillet mellom barnet og den voksne si noe om relasjonene mellom barn og voksen. *Kvaliteten i det daglige samspillet mellom mennesker i barnehagen er en av de viktigste forutsetningene for barns utvikling og læring. Barnegruppas og det enkelte barns trivsel og utvikling skal derfor observeres og vurderes fortløpende* (KD 2006,4:3).

Barnemedvirkning gjennom samtaler rundt ulike tema og aktiviteter. Her viste en ansatt til en fast tur de hadde pleid å ha i førjulstida. Dette var knyttet til barnehagens tradisjoner gjennom år. Det var en tur hvor ansatte og barn måtte gå ganske langt for å besøke en gård. De voksne opplevde mangel på motivasjon hos barna til den fysiske utskielsen som ofte foregikk i dårlig vær i tillegg til at det var mørkt. I samtale med barna om denne aktiviteten, ble barnas synspunkt hørt og tatt opp til vurdering. Det ble fremmet nye forslag av både voksne og barn, og barns opplevelse ble viktig i vurderingen av noe som tilhørte gamle tradisjoner i barnehagen. Tradisjonen ble endret på bakgrunn av barns opplevelser. *Barns erfaringer og synspunkter skal inngå i vurderingsgrunnlaget* hevdes det i Rammeplan (KD 2006, 4:3). *Å jobbe med pedagogisk dokumentasjon i barnehagesammenheng er en faglig utfordring. Det er mer enn å ta bilder av barn i aktivitet, samle på barns tegninger og lage utstilling. Det er å sette barnets erfaringer og læring i sentrum. Det er å utvikle sin evne som personale til å se, delta og bidra i denne prosessen,* sier Røtnes i lederen i Barnehagefolk nr.1, 2001. I begge prosjektbarnehagene jobbes det videre med hvordan de kan få barn mer med i vurderingsarbeidet slik som det synliggjøres i dette eksemplet.

Tegninger og formingsaktiviteter som bearbeidelse av ulike tema kan benyttes som dokumentasjon. Dette er noe som gjøres hele tiden i barnehagen, mens de nye tankene er at det kan brukes aktivt som dokumentasjon i arbeidet med barns læring. Barna viser ofte stor interesse for produkter de selv har laget om det være seg bilder eller formingsprodukter. Denne dokumentasjonen kan personalet benytte til å samtale med barna om hvordan de har tenkt når de har utformet sine produkter. Slik dokumentasjon kan tas ned av veggen og bli benyttet i en samlingsstund. Her vil kanskje barns ulike måter å tenke både om tema og utforming komme til uttrykk. Dette vil kunne vise barna at det finnes mange ulike måter både å tenke og arbeide på (Åberg og Taguchi 2006). Her vil vi også ha mulighet til å løfte fram og bruke ulikhetene i gruppa slik at vi som pedagoger kan støtte opp om det enkelte barns interesser og evner. Åberg og Taguchi poengterer at bruk av dokumentasjon sammen med barna er nøkkelen til en mer demokratisk arbeidsmåte.

Perm "Dagen i dag" hvor de voksne skriver ned fra aktiviteter, opplevelse og relasjoner fra det daglige arbeidet på avdeling fra 0-3 år. Denne permen finnes allerede, og utviklingspotensialet ligger i gå tilbake i permen og bruke den. Permen må ikke bli en oppsamling av hendelser. Den må brukes til å gå tilbake til de hendelsene den beskriver. Personalet må reflektere sammen over den dokumenterte hendelsen. Denne refleksjonen må

ligge til grunn for neste skritt i arbeidet med planlegging og tilrettelegging for barns læring, trivsel og oppdragelse. *Arbeidet med felles tolkning er utrolig viktig, ettersom min tolkning aldri vil være hele sannheten.... Mine kollegaer, eller barna, vil kanskje forstå på en helt annen måte. Målet med å reflektere rundt dokumentasjon er ikke å finne "sannheten". Det interessante er å få øye på ulike måter å forstå på, for senere å bruke disse ulike måtene å tenke på når vi skal velge veien videre i arbeidet med barna* (Åberg og Taguchi 2006:22)

Fotografi fra turer og aktiviteter som legges ut på barnehagens hjemmesider. *Et etisk perspektiv må legges til grunn ved dokumentasjon av barns lek, læring og arbeid* (KD 2006, 4:2). Dette vil være spesielt viktig ved bruk av IKT. Det er også viktig å innhente tillatelse fra foreldrene først. Bilder som blir lagt ut på hjemmesiden kan gi foreldrene mulighet til innblikk i barnehagehverdagen hjemmefra. Dette kan være et grunnlag for engasjement og diskusjoner om barnehagens innhold. I en travel hverdag kan dette være et godt alternativ for foreldre som kanskje ikke ser muligheten til å stoppe litt opp i hente og bringesituasjoner. Her kan de likevel skape seg et inntrykk som kan være grunnlag både for samtale med egne barn, og for diskusjon på foreldremøter om innholdet og aktivitetene i barnehagen.

Tekstskaping samlet i en perm som gjenspeiler planlagte aktiviteter ut fra barneperspektivet. I arbeid med språk, tekst og kommunikasjon, skal barn bruke språket for å uttrykke følelser, erfaringer og ønsker. Barna skal blant annet støttes i å diktere tekst knyttet til daglige situasjoner (KD 2006, 3:1). Denne permen bør på lik linje med "Permen: Dagen i dag"¹⁴ brukes til å gå tilbake til de hendelsene barna har gitt uttrykk for. Personalet og barna må reflektere sammen over barnas ulike erfaringer knyttet til en felles opplevelse. På samme måten som tegninger og formingsaktiviteter kan være grunnlag for mer demokratiske arbeidsmåter, vil også tekstskaping som dokumentasjon og grunnlag for felles refleksjoner føre til at barns erfaringer og opplevelser inngår i vurderingsarbeidet. Refleksjonen må ligge til grunn for neste skritt i arbeidet med planlegging og tilrettelegging for barns læring,

I begge barnehagene har de fått inn et punkt i **Årsplanen** hvor det går fram at barnehagen jobber med et prosjekt hvor de i løpet av prosjektperioden skal finne fram til sin egen måte å jobbe godt med vurderings- og dokumentasjonsarbeid. *Årsplanen skal gi informasjon om hvordan barnehagelovens bestemmelser om innhold skal følges opp, dokumenteres og*

¹⁴ Permen dagen i dag er beskrevet overfor i samme kapittel.

vrderes (KD 2006, 4:1). Under prosjektperioden har Hansnes barnehage videreutviklet sin årsplan som er utformet som en kalender. Bak hver måned er det nå satt inn et ekstra blankt ark for å notere ned observasjoner og informasjon om det som har foregått den enkelte måned. Det vil på denne måten også bli enklere for de ansatte å se arbeid i forhold til planer og mål for den enkelte måned.

Konkretiseringen av mål

”Konkretiseringen av målene er en form for dokumentasjon som gjør vurderingsarbeidet enklere. Det blir enklere fordi det settes tydeligere fokus på barns interesser og medvirkning i planleggingsfasen” (Dyrøy barnehage).

Utsagnet er beskrivende for personalgruppas opplevelse etter å ha jobbet med konkretisering av målene for den enkelte avdeling. To avdelinger har utarbeidet hvert sitt opplegg, hvor det ene er en konkret didaktisk plan knyttet til et temaarbeid ”Edderkoppjakta”. Her konkretiseres målene og det legges fram en skisse for planlegging, vurdering og dokumentering knyttet til rammeplan og årsplan for barnehagen¹⁵. Det andre framlegget er fra avdeling 0 -3 år. Her er det konkretisering av målene som er det sentrale samtidig som det fokuseres på de konsekvensene målene får for arbeidet på avdelinga med dokumentasjon og vurdering. Framlegget har tittelen: ”Fokus på dokumentasjon og vurdering gjennom bruk av fotografier og tekst på avdeling 0-3 år”.¹⁶

Konkretisering og skriftlig beskrivelse av mål vil føre til et økt fokus på barns læring, og synliggjøring av ansattes arbeid; *”Vi vil få et bedre innhold i barnehagehverdagen som er mer tilrettelagt på barns premisser, mer gjennomtenkt og i større grad basert på det barna er interessert i. For barna vil dette bety at vi tilrettelegger mer med tanke på deres utvikling og læring” (Dyrøy barnehage).* Fokus på konkretisering av mål vil også føre til en synliggjøring av arbeidsoppgavene og dermed åpnes det for tydelig fordeling av ansvaret i personalgruppa. *”På avdelingen blir det viktig å fortsette å tenke på at vi må sette ord på og dokumentere hva de ulike målene betyr. Vi må skrive planer som er mer konkret og gjennomtenkt enn det vi har gjort før.”* Dette vil være et godt utgangspunkt for å analysere og fortolke arbeidet i lys av

¹⁵ Kopi av ”Edderkoppjakta” kan skaffes ved å kontakte prosjektansvarlig.

¹⁶ Kopi av ”Dokumentasjon og vurdering gjennom bruk av fotografier og tekst på avdeling 0-3 år” kan skaffes ved å kontakte prosjektansvarlig.

Barnehageloven, Rammeplan og barnehagens egen årsplan. *Vi må få innarbeidet planlegging og gjennomføring knyttet opp mot mål, rammeplan og ønsker vi har.*

Vi må innarbeide rutiner for evaluering av arbeidet, men vi må ta små steg i gangen.

Systematisering av vurderingsarbeidet i de to barnehagene

Dyrøy barnehage

I Dyrøy barnehage utarbeidet styrer følgende spørsmål som et grunnlag for å etablere rutiner på vurderingsarbeidet:

- 1. Hvordan har den enkelte avdeling konkret gått fram for å sikre gode rutiner for planlegging og gjennomføring av temaarbeide på avdelingen?*
- 2. Hvordan skal vi jobbe for å sikre gode rutiner for vurdering og dokumentasjon?*
- 3. Hva trenger vi av hjelp for å komme oss videre?*

De ulike avdelingene legger fram en konkret plan for arbeidet som må gjøres på den enkelte avdeling for å sikre rutiner for planlegging, dokumentasjon og vurdering.

På avdeling for 0-3 år skal avdelingsmøtene brukes til planlegging.

Planleggingen skal gjennomføres ved at pedagogisk leder er forberedt og legger fram en foreløpig plan for arbeid som skal gjøres. Det skal være mulig å komme med innspill fra andre på avdelinga og gjøre endringer eller tilføyninger på den foreløpige grovplanen.

På 3-6 års avdeling skal seinvakt være ansvarlig for samling som er en planlagt aktivitet. Den ansvarlige skal planlegge, gjennomføre og evaluere dette i etterkant.

På 3-6 års avdeling skal tema det jobbes konkret med i barnegruppa drøftes på avdelingsmøtene. Mål og tema må ses i lys av Årsplanen og Rammeplan. Ansvar for gjennomføring av de ulike aktivitetene må fordeles, og det vil være naturlig at det ligger fast på en vakt, for eksempel mellomvakta. Aktiviteten skal beskrives på et nyopprettet planleggings- og evalueringsark.

Planlegginga skal fortelle hva som skal gjøres, det skal si hvordan dette tenkes gjennomført, og til sist skal det gjøres rede for hvorfor. Her vil den enkelte utfordres til å trekke inn målene

både i årsplanen, og samtidig knytte det til krav gitt i Rammeplanen. På baksiden av dette arket skal den ansvarlige skrive ned sin evaluering av dette arbeidet.

Styrer har et ønske om at dette skal være en felles mal for hele huset for å unngå å styre etter tilfeldighetsprinsippet. Dette ønsket fremmes for at barnehagen skal drive mer gjennomtenkt, planlagt og reflektert i tråd med rammeplanens bestemmelser.

Systematiske vurderingsarbeid legger grunnlaget for barnehagen som lærende organisasjon (KD 2006: 4.3). De planlagte samlingene og / eller aktiviteter, kan bidra til innsikt i barnehagens innhold og progresjon. Sammenhengen i barns læring gjennom hele barnehageoppholdet kan synliggjøres ved at de planlagte aktivitetene er dokumentert gjennom planer (KD 2006: 4.3).

Dyrøy barnehage har i tillegg utarbeidet fem kvalitetsindikatorer for de arbeidsformene som har tvunget seg fram gjennom prosjektet.

- 1) Tydelig lederskap
- 2) Felles refleksjoner på avdelingene knyttet til planlegging, dokumentasjon og refleksjoner.
- 3) Planlegging, konkretisering og forberedt gjennomføring for tema en har ansvar for.
- 4) Være mer skriftlig i planlegginga for å kunne se tilbake å evaluere det vi har jobbet med.
- 5) Utforme grovplaner som gir mulighet for andre å komme med innspill.

Hansnes barnehage

Hansnes barnehage skal etablere faste rutiner for vurderingsarbeidet ved at det settes av tid til faste oppgaver på avdelings- og personalmøtene.

Avdelingsmøtene:

Avdeling Tå

- *Hver og en forbereder ”en sak” skriftlig. Noe den enkelte har opplevd og ønsker å vurdere sammen med gruppa*
- *Bruke refleksjonsprosess – ta en historie i løpet av møtet*

Avdeling Kå

Samme som Tå, men begynne med å avklare assistentenes ønsker og behov i forhold til arbeidsprosessen eller temaet.

Personalmøtene

- 1. Vurdere om vi jobber med avdelingsstrukturen*
- 2. Gå inn i målene våre – bryte dem ned for å se hvilke kriterier vi har å vurdere etter*
- 3. Hver avdeling kommer med egne erfaringer/refleksjoner i forhold til arbeidet med planlegging, dokumentasjon og vurdering. De må få tilbakemeldinger på det de jobber med på avd. møtene.*

Hansnes barnehage fokuserer i tillegg på egen pedagogisk plattform beskrevet i Årsplanen(2005-2006):

Vi vil vektlegge relasjonene mellom voksne – barn, og mellom barn – barn.

Foreløpige områder er valgt som fokus for arbeide med relasjon mellom barn og voksen:

1. Påkledningssituasjoner, konfliktsituasjoner og måltider.
2. Fokuserer på de barna som ikke ses.
3. Egne relasjoner til barna, og opprettholdelse av oppmerksomhetsfokus i samspill og relasjon med barn.

Måltid, rutinesituasjoner, fri lek garderobesituasjoner kan gi oss innsikt i kvaliteten i det daglige samspillet mellom menneskene i barnehagen (KD 2006: 4.3).

5. Refleksjon og læreprosess

Det siste FOU-møtet var en oppsummering av prosjektet generelt, med fokus på refleksjon og læreprosesser spesielt. En av styrerne utarbeidet et skjema med 10 spørsmål slik at de ansatte kunne forberede seg til det siste møtet. Spørsmålene ble brukt i begge barnehagene, og presenteres i sin helhet nedenunder. Det er personalets uttalelser knyttet til disse spørsmålene som har gjenstand for dialogen på det siste FOU- møtet i begge barnehagene. I forkant av det siste møtet ble fire av personalet i hver barnehage intervjuet. Disse intervjuene vil også være en del av det materialet som belyser de ansattes opplevelse av prosjektet, refleksjoner og læreprosesser i gjennom disse 10 månedene prosjektet har pågått.

Spørsmål til FOU- arbeidet.

1. Hva har prosjektet betydd for deg?
2. Hva mener du prosjektet har betydd for barnehagen?
3. Hva har vi lært om oss selv og om barnehagen?
4. Hva har ditt bidrag i prosjektet vært?
5. Hva blir ditt bidrag videre/ hvordan blir veien videre?
6. Hva har vært utfordrende i løpet av prosjektet?
7. Hvordan opplever du å bli stilt krav til å si noe om egen faglighet?
8. Tenker du annerledes nå enn før vi starta prosjektet?
9. Hva vil du si er viktig at vi får formidlet videre gjennom rapporten?
10. Andre ting dere ønsker å få fram i forhold til FOU arbeidet?

Personlig utvikling og bevisstgjøring

De fleste har opplevd prosjektperioden som en vanskelig og utfordrende prosess, hvor de har vært ”tvunget” til å delta. Alle har måttet uttale seg både om arbeidsformer og egne forståelser av begreper det er jobbet med i prosjektet. Dette har bidratt til å utvikle en forståelse for sammenhengen mellom Rammeplan, Årsplan, planlegging, dokumentasjon og vurdering. Enkelte uttaler at de i disse samtalene, når alle har kommet med sine tanker om hva de har gjort, tenkt og trodd, har utviklet større forståelse for hvor de selv står i forhold til de andre. Noen opplever jobben som mer meningsfull og interessant når de ser sammenhengen mellom

planer, dokumentasjon og vurdering. Bevisstheten rundt disse sammenhengene øker motivasjon for arbeidet. Planen er ikke der lengre for planens skyld, men er der som et verktøy for å styre barnehagens arbeid i tråd med lovverket. Denne bevisstheten har ført til økt yrkesstolthet for noen. Noen har i tillegg blitt mer bevisst sitt eget ansvar i arbeidet.

Endringer

Gamle mønster i Dyrøy barnehage har vært vanskelig å gjøre noe med tidligere. Disse mønstrene er kommet i bevegelse og noen i personalgruppa mener det er store endringer i positiv retning. Gruppa er lojal og støttende og viser en positiv holdning til hverandre. Noen påstår at alle kommer med noe nytt, alle bidrar. Det som blir planlagt blir nå i mye større grad enn før gjennomført. Personalet er opptatt av at de skal gjennomføre det de planlegger å gjøre. Det er en stor forskjell i forhold til det som skjedde tidligere. Personalgruppa mener å se en holdningsendring i forhold til større åpenhet på møtene. Forståelsen for sammenhengen mellom rammeplan, årsplan, planlegging, dokumentasjon og vurdering er noe som synes å påvirke personalgruppene i begge barnehagene. Dette har ført til større forståelse for hva den enkelte må ta av ansvar i forhold til de ulike arbeidsoppgavene.

I Hansnes barnehage har bevisstgjøring blitt utgangspunkt for det videre arbeidet med Årsplanen. Fra høsten skal det utformes mål som er mulig å konkretisere. I tillegg er det laget plass/rom i Årsplanen for å gjøre daglig notater i tilknytning til planlagte aktiviteter. Dette skaper en oversikt og et verktøy som gjør det lett å gå tilbake når voksnes arbeid og barns læringsprosesser skal vurderes før nye planer utformes. Alle ser på skriftliggjøring som en viktig del i forhold til både planlegging og dokumentasjon. Det skriftlige for- og etterarbeidet knyttet til konkretisering av mål og planleggingsarbeid blir dokumentasjon. Denne dokumentasjonen og informasjonen kan i tillegg til bilder, fotomontasjer, filming og barnearbeider, brukes som grunnlag for vurderingsarbeidet i samarbeid både personalet imellom, mellom personalet og barna og mellom foreldrene og personalet. Personalet klarer nå bedre å koble planlegging til Rammeplan. Det poengteres fra Dyrøy barnehage at dette krever at en diskuterer og skriver ned målene og ser dem i forhold til både Rammeplan og det konkrete arbeidet som skal gjøres. Dette er grunnlaget for det daglige arbeidet i barnehagen.

Problemstillingen i Dyrøy barnehage gikk ut på å se hvordan fokus på dokumentasjon, vurdering og refleksjon kan ”bidra til å få gjort noe utover de daglige gjøremål” i barnehagen.

Engasjement hos personalet har vært knyttet til konkretisering av mål, skriftliggjøring av planer og holdning til at planlagt arbeid skal gjennomføres. Dette viser at personalgruppa har kommet godt i gang med et arbeid som har et faglig innhold utover det ”daglige arbeidet ” i barnehagen. Ved å se på de konkrete dokumentasjons og vurderingsformene det er gjort rede for i kapittel 4, samt systematiseringen av vurderingsarbeidet i samme kapittel, synliggjøres både arbeidsformer og strukturering av arbeidet hvor hele personalgruppa engasjerer seg.

Hansnes barnehage satte fram flere spørsmål knyttet til konkrete arbeidsformer som kunne gjøre dem i stand til å innfri kravene i Rammeplan (BFD 2005) om dokumentasjon, vurdering og refleksjon. I prosjektarbeidet har de selv svart på mange av disse spørsmålene både gjennom å synliggjøre arbeidsformer de allerede hadde etablert, og samtidig jobbet kreativt med hvordan både foreldre og barn kan gjøres mer delaktig i vurderingsarbeidet. Både i de konkrete dokumentasjons- og vurderingsformene og i planen for systematisering av vurderingsarbeidet gir de svar på hvordan de skal vurdere seg selv, og hvordan barn og foreldre kan tas med i vurderingsarbeidet. Sist men ikke minst har de konkretisert hvordan de må jobbe for å vurdere relasjonen mellom barn -voksen slik det er beskrevet i Årsplan for Hansnes barnehage.

Refleksjonsprosesser – læreprosesser

Hovedfokus i prosjektet har vært på forutsetninger som må være til stede for å fremme dokumentasjon, vurdering og refleksjonsarbeid i barnehagen. Disse har fremkommet gjennom refleksjon - og læreprosesser som beskrives i det følgende.

Det som for mange synes å ha vært mest utfordrende i prosjektet har vært å bli stilt direkte spørsmål knyttet til egne synspunkter, forståelser og konkrete handlinger. Å sette ord på tankene er både vanskelig og uvant. Noen opplever det som å brette seg litt ut i andres nærvær. Likevel, synes nettopp dette å ha ført til at arbeidssituasjonen og sammenhengen i de ulike prosessene er blitt tydeligere for personalet. Denne formen for deltagelse, hvor alle har snakket ut fra sin forståelse har også ført til at personalet føler seg tryggere og har blitt bedre kjent med hverandre i forhold til faglige spørsmål. Fra tidligere finnes en god del dokumentasjonsarbeid i begge barnehagene. Dette er blitt mer tydelig og satt inn i en større sammenheng hvor Rammeplan, Årsplan, planlegging, vurdering og refleksjon inngår som

deler av samme arbeidet. Utviklingen av denne forståelsen har vært et resultat av at alle har vært deltagere i prosessen. En del vurderingsarbeid har vært gjort uten at det har vært jobbet helt bevisst med det. Det er iverksatt planer for systematisk vurderingsarbeid i begge barnehagene i etterkant av prosjektet. Dette skal skje i form av faste rutiner som både sier hva som skal vurderes, hvor og hvordan dette skal gjøres og hvem som skal delta i det. Felles for personalet i disse to prosjektbarnehagene er at de finner det enklere å se flere sider ved en sak når en får høre andres synspunkt. Et eksempel fra Hansnes barnehage: *”Når vi snakker om en bestemt unge, så hadde vi så ulike oppfatninger av ungen. Dette reflekterte vi over og prata om i lag, og da opplevde jeg at det ikke var sånn som jeg først hadde trodd.”* Ett annet eksempel er en som sier at i tillegg til det jeg selv tenker på, så er refleksjon stort sett noe jeg gjør sammen med andre på jobb. Dette innebærer at vurderingsarbeid ikke bare kan være en jobb som gjøres alene, men må tas opp der det er muligheter for andre å komme med sine synspunkt. Dette kan være situasjoner hvor personalet er samlet, som på personal eller avdelingsmøter, i situasjoner hvor barna kan ytre seg gjennom å ”vise” eller fortelle om sine opplevelser. Vurderingsarbeidet skal også forgå på arenaer der foreldrene kan komme med sine innspill. Begge barnehagene ønsker å jobbe videre med disse utfordringene. Videre arbeid ut fra dette prosjektet er å dokumentere og synliggjøre vurderinger på en måte som kommer barna, foreldrene og barnehagen til gode. En felles opplevelse i begge barnehagene er at prosjektperioden har vært en tidkrevende prosess. Den beskrives av enkelte som en vekstform, hvor frø er sådd og høstingen er en prosess som så vidt er påbegynt. De ansatte mener prosessen i dette utviklingsarbeidet har vært så viktig at den må synliggjøres for andre. Noen forutsetninger som må være til stede for at refleksjon og læreprosesser skal finne sted i den enkelte barnehage er at det settes av tid. Trygghet er en forutsetning både for refleksjon og vurderingsarbeid. *”Når jeg snakker med andre kan jeg godt endre mening. En skal være trygg for å kunne være ærlig og gi tilbakemeldinger”*. Denne tryggheten kan være en utfordring å få til i enhver barnehage, men i løpet av prosjektperioden synes begge barnehagene å lykkes ved at alle har blitt aktive bidragsyttere til hverandre. Det er også utviklet en bevissthet i begge barnehagene i forhold til barnemedvirkning i planlegging og vurderingsarbeidet.

Både i Hansnes og Dyrøy barnehage er det ulike oppfatninger innad om hvor langt de mener å være kommet i forhold til fremming av dokumentasjon, vurdering og refleksjon i barnehagen. Noen mener de er kommet langt, andre mener at det er nå det virkelig begynner.

Noen uttaler at de er kommet langt i tankeprosessene og andre mener det er lagt et godt grunnlag for å sikre rutiner som gjør arbeidet mer systematisk.

Om dette defineres som slutten eller begynnelsen på arbeidet med fremming av systematisk dokumentasjon, vurdering og refleksjon i barnehagen, tror jeg avhenger om de tenker på selve prosjektet eller det konkrete vurderings og dokumentasjonsarbeidet i det daglige arbeidet.

6. Litteraturliste

- Bakhtin, Mikhail (1998, 2005): *Spørsmålet om talegenrane*. Bergen: Ariadne forlag
- Bø, O (1995): *FOU-metodikk*. Otta Tano A.S
- BFD (2005): *Høringsnotat av 7.sept. Revidert utgave av Rammeplan for barnehagen Kap.7.*
- BFD (200-2003): St. meld.nr.27, Kvalitetsutviklingsprogram for 2001-2003, *Den gode barnehagen*.
- Fog, Jette (2001): *Med samtalen som utgangspunkt*. Danmark: Akademisk forlag A/S
- Germeten S. (2006): Forelesning innen førstelektorprogrammet ved Høgskolen i Tromsø 27.04.06. Tittel: *Klasseromsforskning*
- Hellesnes J.(2002): *Grunnane*. Filosofisk essayistikk. Oslo Universitetsforlaget.
- Hellevik, O. (1990): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kalleberg Ragnvald (1992): *Konstruktiv Samfunnsvitenskap En fagteoretisk plassering av aksjonsforskning*” Rapport nr.24, Institutt for Sosiologi, Universitetet i Oslo
- KD (2006): *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*
- Kvale S.(2001): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norske Forlag AS
- Rønnes, Klausine (2001): *Leder i Barnehagefolk* nr.1/2001 Oslo: Pedagogisk forum
- Sivertsen Kirsten (2004): *Veiledning i barnehagen – En vei til organisasjonsutvikling*. Hovedfagsoppgave i pedagogikk. Universitetet i Tromsø
- Søndenå Kari (2004): *Kraftfull refleksjon i lærarutdanninga*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Tiller Tom (2004): *Aksjonsforskning I skole og samfunn*. Kristiansand: Høgskoleforlaget
- Åberg, Taguchi (2006): *Lyttende pedagogikk – etikk og demokrati i pedagogisk arbeid* Oslo: Universitetsforlaget